

РІШЕННЯ РАЗОВОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ВЧЕНОЇ РАДИ ДФ 073.14.2023 ПРО ПРИСУДЖЕННЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

Разова спеціалізована вчена рада ДФ 073.14.2023 Державного біотехнологічного університету Міністерства освіти і науки України прийняла рішення про присудження здобувачеві Білокіню Олександру Павловичу наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 «Менеджмент» на підставі публічного захисту дисертації на тему: «Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі» від 21 грудня 2023 року.

Білокінь Олександр Павлович народився 20 жовтня 1976 року у селі Лютенька Гадяцького району Полтавської області, громадянин України.

Повна вища освіта: у 2009 році закінчив Академію внутрішніх військ МВС України за спеціальністю «Автомобілі та автомобільне господарство», та здобув кваліфікацію інженера-механіка, офіцера військового управління тактичного рівня, а у 2012 році магістратуру Академії внутрішніх військ МВС України за спеціальністю «Військово-соціальне управління», отримав диплом магістра з відзнакою та здобув кваліфікацію магістра військово-соціального управління, офіцера військового управління оперативно-тактичного рівня. З 2012 року по теперішній час проходить дійсну кадрову військову службу в Національній академії Національної гвардії України, має військове звання – полковник.

З лютого 2019 року навчався в аспірантурі Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва, а з вересня 2021 року Державного біотехнологічного університету за спеціальністю 073 «Менеджмент» галузі знань 07 «Управління та адміністрування», яку закінчив у січні 2023 року.

Кваліфікація:

- 29 років стаж проходження військової служби на офіцерських посадах у Національній гвардії України, з них 11 років у Національній академії Національної гвардії України, володіє сучасними науково-педагогічними методиками;

- володіє англійською мовою.

Здобувач має 11 наукових публікацій за темою дослідження, з них у наукових фахових виданнях – 4, у матеріалах наукових конференцій – 6, у зарубіжних виданнях 1.

Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1. Білокінь О.П. Технічна модернізація матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору: основні принципи. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. Випуск 2 (63) 2021 С.28 -31. (включено до Index Copernicus; Google Scholar; Crossref; Open Ukrainian Citation Index).

2. Білокінь О.П. Центр агрокомпетенцій як інноваційний механізм управління аграрним сектором. *«Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління»*. Том 32 (71). N 2, 2021. С. 8-12. (включено до Index Copernicus International (Республіка Польща)).

3. Білокінь О.П. Сучасні тенденції розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору в харківській області. *Журнал «Науковий погляд: економіка та управління»*. № 2 (72)б 2021. С. 12-17. (включено до ICI Journal Master List).

4. Білокінь О.П., Бухало О.В. Методичний підхід до діагностичної оцінки управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектора. *Економічний науково-практичний журнал «Причорноморські економічні студії»*, Випуск 62. 2021. С. 32-36. (включено до ICI Journal Master List).

5. Білокінь О.П. Малиш І.А., Бухало О.В., Прозорова Н.В. Дослідження чинників впливу на інноваційно-інвестиційний розвиток аграрних підприємств за допомогою експертного методу. *Науково-практичного журналу НАН України «Наука та інновації»*. Том 18 № 3 (2022): Science and Innovation. DOI: <https://doi.org/10.15407/scine18.03.074>. (включено до Web of Science (Emerging Sources Citation Index, ESCI), Scopus, Каталогу журналів відкритого доступу (DOAJ) та бази даних CrossRef Agency, EuroPub, Ulrich's Periodicals Directory та Index Copernicus International; «Науа періодика України»).

6. Білокінь О.П. Теоретичні засади оцінки системи матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору. Збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 26 грудня 2020 року) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. – Запоріжжя: ГО «СІЕУ», 2020.1. 2020. С.52-57.

7. Bilokin O. The main prerequisites of the socio-economic mechanism formation of business activities of the agricultural sector of Ukraine. Economics, Business, and Social Sciences: Conference proceedings. Verlag SWGimex GmbH (March 25-26, 2020, Nuremberg, Germany), 2020. P. 149–152.

8. Білокінь О.П. Сучасні тенденції формування матеріально-технічного забезпечення в аграрному секторі. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Формування сучасного економічного простору: реалії та перспективи на майбутнє» (м. Дніпро, 20 грудня 2020 р.), 2020. С. 26–31.

9. Білокінь О.П. Розвиток матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору в умовах інноваційно орієнтованої економіки. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток нової економічної системи на державному та регіональному рівнях» (Львів, 19 грудня 2020 року). ЛЄФ, 2020. С. 13–18.

10. Білокінь О.П. Стратегування управління матеріально-технічним забезпеченням. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток міжнародного економічного співробітництва: механізми та стратегії». (19-20 березня 2021 року, м. Ужгород). С. 58-62.

11. Білокінь О.П. Інноваційно-орієнтовані вектори розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору. Матеріали доповідей міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні перспективи міжнародного співробітництва». (17-19 квітня 2022 року, м. Одеса). С. 58-62.

У дискусії взяли участь голова та члени спеціалізованої вченої ради:

Перебийніс Василь Іванович – доктор економічних наук, професор кафедри економічної кібернетики, бізнес-економіки та інформаційних систем Полтавського університету економіки і торгівлі, Укоопспілка. м. Полтава. Офіційний опонент.

Зауваження та дискусійні положення дисертаційної роботи, викладені у відгуку офіційного опонента:

Позитивно оцінюючи результати дисертаційної роботи, варто вказати на деякі зауваження та дискусійні положення:

1. Слід відмітити, що дисертація на тему «Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі» відповідає спеціальності 073 «Менеджмент». При цьому в даній роботі матеріально-технічне забезпечення розкривається як процес, а управління матеріально-технічним забезпеченням розглядається з позицій процесного підходу, який поширений в наукових дослідженнях. З точки зору функцій управління досить повно подані такі, як: функція цілевстановлення (визначення мети управління матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектора); функція планування (прогнозування розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектора); функція організування (формування відповідних блок-схем оргпроектиування). Однак в роботі варто було б більше приділити таким функціям управління, як мотивація та контроль.

2. Варто позитивно в цілому оцінити авторські підходи щодо інтегрального оцінювання рівня управління матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору та обґрунтування відповідної системи показників (рівень управління основними засобами в аграрному секторі, рівень управління інвестуванням матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору, рівень управління послугами матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору, рівень управління технікою та потужностями в аграрному секторі, рівень управління рухом техніки в аграрному секторі). Однак, дискусійним, на наш погляд, є віднесення до інтегральної оцінки такого показника, як «рівень управління людськими ресурсами в аграрному секторі», що включає кількість зайнятого населення, кількість найманих працівників, працевлаштування незайнятих трудовою діяльністю громадян, зайнятість молоді, плінність кадрів, працюючих пенсіонерів. Варто було б звзвити категорію людських ресурсів до тих, хто безпосередньо зайнятий матеріально-технічним забезпеченням аграрного сектору.

3. У роботі проведений аналіз технічного потенціалу машинобудівних підприємств Харківської області, які виробляють техніку для аграрного сектора (Харківський тракторний завод, виробник ґрунтообробних агрегатів підприємство «Лозівські машини», виробник ґрунтообробної та зернозбиральної техніки підприємство «Хартехпром-97 «Слобода», Харківський завод «Поршень», підприємство «AVIRON СВЧ-технології» та ін.), визначені основні ресурси розвитку тракторного і сільськогосподарського машинобудівного комплексу області, зокрема, фінансові та інвестиційні ресурси. Втім, варто було обґрунтувати пріоритетні напрямки державного

інвестування: виділення інвестицій у розвиток тракторного і сільськогосподарського машинобудування (тобто, виробникам техніки) чи спрямування інвестицій у розвиток матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору (тобто, споживачам техніки).

4. Підрозділ 2.3 роботи, судячи з його назви, присвячений стратегуванню управління матеріально-технічним забезпеченням в контексті інноваційного розвитку аграрного сектору. Оскільки процес стратегування, як правило, означає розробку стратегій, то варто було б в дисертації передбачити формування стратегій матеріально-технічного забезпечення. Відповідно, в рис. 2.18 «Архітектоніка стратегування аграрного сектору на засадах інноваційних рішень» у наведеній блок-схемі доцільно додати блок «розробка стратегії матеріально-технічного забезпечення».

5. До практично-орієнтованих результатів рецензованої роботи можна віднести розробку проекту біогазової станції. Очевидно, дисертаційна робота виграла б, якби здобувач конкретизував проектні розрахунки для певного реального сільськогосподарського об'єкта.

6. Для реалізації поставлених у роботі завдань був застосований серед інших і графічний метод – не лише для ілюстрування структури та динаміки економічних показників, але й для візуалізації блок-схем, алгоритмів. Позитивно оцінюючи використання цього методу наукового пізнання, варто було б у тексті повніше окреслити сутність таких формулювань, наведених у назвах рисунків, як: «парадигма алгоритму інтегральної оцінки рівня управління МТЗ аграрного сектору» (рис. 2.1), «парадигма інвестиційного супроводу оновлення МТЗ аграрного сектору регіону» (рис. 2.13), «парадигма управління МТЗ аграрного сектору регіону» (рис. 2.14), «парадигма формування регіонального ЦА на інноваційних засадах» (рис. 2.15), «парадигма підсистем організаційно-економічного забезпечення МТЗ на засадах інноваційного розвитку» (рис. 3.4), «концептуальна парадигма організаційно-економічного забезпечення ефективності МТЗ в контексті інноваційного розвитку» (рис. 3.5).

7. У дисертації певна увага приділена питанням постачання аграрному сектору матеріально-технічних ресурсів, розкрита роль постачання у системі матеріально-технічного забезпечення. Втім, у цьому контексті доречно було б чіткіше окреслити місце закупівельної логістики у формуванні аграрного матеріально-технічного потенціалу та його використанні, доцільність застосування інструментарію закупівельної логістики для удосконалення матеріально-технічного забезпечення суб'єктів господарювання аграрного сектора.

8. Оскільки у роботі використовуються терміни «матеріально-технічне забезпечення» та «система матеріально-технічне забезпечення», то варто було б чіткіше розмежувати ці поняття. Аналогічно це стосується і термінів «управління матеріально-технічним забезпеченням» та «підсистема управління матеріально-технічним забезпеченням».

Втім зазначені зауваження в цілому не знижують загальної позитивної оцінки дисертації й можуть бути предметом наукової дискусії під час захисту дисертаційної роботи.

Чернега Інна Іванівна – доктор економічних наук, професор кафедри підприємництва, торгівлі і біржової діяльності Уманського національного університету садівництва. м. Умань. Офіційний опонент.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту, структури та оформлення дисертації, викладені у відгуку офіційного опонента:

Оцінюючи позитивно дисертацію Білоконя О.П. варто звернути увагу на окремі недоліки і дискусійні положення:

1. У дисертації потрібно було більше зосередитися на вивченні останніх іноземних досліджень саме особливостей управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрній сфері економіки. Між тим автор значну увагу сконцентрував на дослідженні загального підходу у працях відомих світових класиків.

2. У дисертації варто було надати більше уваги дослідженню динаміки зміни обсягу виробництва продукції за певний період часу. Це дало б змогу докладніше врахувати коливання зовнішніх чинників, а саме: інфляцію, зміну вартості сировини і матеріалів, тенденції зміни співвідношення вартості аграрної продукції та продукції промисловості.

3. У дослідженні відмічена багатогранність понять системи матеріально-технічного забезпечення, що включає: «виробничо-технічне забезпечення», «матеріально-технічна база», «матеріально-технічне постачання», «інженерно-технічне забезпечення». Запропоноване авторське визначення поняття «матеріально-технічне забезпечення аграрного сектору», що чітко його визначає. Проте доцільно було б дослідити сутність і дати визначення економічної сутності матеріального технічного забезпечення в умовах невизначеності.

4. На нашу думку, при дослідженні інституціональної структури управління матеріально-технічним забезпеченням (рис. 1.3 дисертаційної роботи) доцільно було б додати фінансові установи, які реалізують програми із фінансування та підтримки забезпечення сільськогосподарських підприємств технікою.

5. У розділі 2 «Стан і тенденції розвитку управління матеріально-технічним забезпеченням в Харківській області» варто було б дослідити і рівень концентрації матеріальних потоків в системі матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору, а також визначити їх параметри та тип для аграрного сектору, зокрема, і в контексті функціонування логістичної системи сектору.

6. На с. 138-140 (розділ 2) здобувач опрацьовує імітаційну модель центру агрокомпетенцій. Однак у роботі недостатньо обґрунтовано рекомендації щодо формування відповідного інституціонального середовища його організації та ефективного функціонування. Це, зокрема, стосується створення та удосконалення нормативно-правової бази, фінансово-кредитного механізму, оподаткування тощо. Адже нині в аграрному секторі економіки України ці складові є вкрай недосконалими і не створюють стимулів для подальшого розвитку, побудови раціональної організаційної структури і структури управління, а також розробки механізму договірних відносин між учасниками.

7. Дуже цікавими і перспективними є пропозиції автора щодо підвищення ефективності матеріально-технічного забезпечення на засадах поширення

розбудови біогазових заводів, що забезпечить вирішення багатьох вагомих питань, що стоять перед державою і аграрним сектором, зокрема. Це, енергетична незалежність, використання сільськогосподарських відходів, і отримання органічних добрив (розділ 3). Проте, на нашу думку, доцільно було б для більш повного розуміння визначити структуру циклічного виробництва від постачання біомаси до отримання органічних добрив.

Однак зазначені зауваження та дискусійні положення носять рекомендаційний характер, суттєво не знижують загальної позитивної оцінки отриманих наукових результатів і можуть бути предметом фахової дискусії під час захисту дисертаційної роботи.

Вітковський Юрій Петрович – доктор економічних наук, професор кафедри глобальної економіки Державного біотехнологічного університету, м. Харків, рецензент.

Оцінюючи позитивно дисертацію Білоконя О.П. варто звернути увагу на окремі недоліки і дискусійні положення:

1. Дещо категорично звучить твердження автора про те, що «на сучасному етапі розвитку економіки практично неможливо проводити оновлення у системі МТЗ» (мова йде про Україну). Безперечно, процес є ускладненим, зокрема нестачею у більшості суб'єктів агробізнесу власних коштів, однак включити його до складу неможливих, на наш погляд, не вірно. Ми маємо приклади функціонування аграрних підприємств в Україні на оновленій матеріальній базі з використанням сучасних технологій і провідних трендів філософії господарювання.

2. На рис. 1.5. представлено основні елементи інноваційної системи аграрного сектору економіки України. Для нас залишилося питання щодо конкретизації блока інноваційної інфраструктури, в ньому, наряду з технопарками та інноваційними центрами, представлені «нагороди». Хотілось би отримати пояснення, про що йде мова.

3. Автор в декларативному порядку зазначає, що вдосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням потребує використання логістичного підходу, зокрема формування логістичних ланцюгів постачання. Ця теза не викликає критики, однак вона не знайшла конкретизації у механізмах реалізації зазначеної мети.

4. Розділ 2.2 присвячено аналізу сучасного стану розвитку матеріально-технічного забезпечення аграрного сектору в Харківській області. Аналіз обмежено даними за 2021 рік, однак з 2022 року в Україні війна, а Харківську область визнано одним з найбільш постраждалих регіонів країни. Безумовно, це має наслідки для матеріально-технічного забезпечення аграрної галузі, однак в роботі не знайшли відображення тактичні заходи реагування на виклики воєнного періоду.

5. Автор стверджує, що економічне зростання сприяє подоланню обмеженості ресурсів (с.78). Чи цілком вірною є зазначена теза? Якщо взяти до уваги екстенсивний тип економічного зростання, то яким чином в даному випадку забезпечується вирішення проблеми обмежених ресурсів? На наш погляд, в даному випадку відбулась підміна понять. Скоріш можна казати про

економічний розвиток в сучасних концептах філософії господарювання (сталого розвитку, циркулярної економіки) як шлях до пом'якшення ресурсної проблеми.

6. Дещо зменшує позитивне враження від роботи наявність граматичних помилок.

Наведені вище зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи. Певною мірою вони підкреслюють об'єктивну складність обраної теми, мають дискусійний характер та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Петров Вадим Миколайович - кандидат економічних наук, доцент, кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування Державного біотехнологічного університету м. Харків, рецензент.

Оцінюючи позитивно дисертацію Білоконя О.П. варто звернути увагу на окремі недоліки і дискусійні положення:

1. У роботі здобувач використовує широкий понятійний апарат, проте іноді застосування тих чи інших термінів є некоректним. Зокрема, у тексті зустрічаються визначення «сільськогосподарське підприємство», «аграрне підприємство», «аграрне формування», «підприємство аграрного сектора». Визначень цих термінів у роботі немає, що може спричинювати неоднозначність їх тлумачення.

На с. 21 автор до основних засобів відносить сировину, матеріали, паливо, енергію, які не є основними засобами за визначенням.

Не зрозуміло, чому земля розглядається автором як складова системи матеріально-технічного забезпечення, адже земля у сільському господарстві є специфічним засобом виробництва, який характеризується постійністю місця розташування і не може бути предметом МТЗ (с. 28, 57).

2. Як один з елементів наукової новизни здобувач відзначає «технічну модернізацію управління системою МТЗ» (с. 18). Відповідне трактування неодноразово зустрічається у тексті дисертації та остаточних висновках (с. 16, 59, 61, 62, 86, 210). Проте не зрозуміло, у чому саме полягає зміст цієї технічної модернізації, які саме технічні засоби мають забезпечувати її проведення?

3. На рис. 2.9 (с. 102) здобувач досліджує забезпеченість трудовими ресурсами як складову МТЗ аграрного сектору України. Ми вважаємо, що трудові ресурси разом з земельними ресурсами і основним капіталом галузі є складовою аграрного потенціалу і не яким чином не відносяться до системи матеріально-технічного забезпечення. Крім того, не зрозуміло, чому індекс забезпеченості трудовими ресурсами по деяких областях (зокрема, Закарпатській, Волинській, Івано-Франківській, Тернопільській, Чернівецькій) визначений автором на такому низькому рівні (0,08-0,15). Адже за такої забезпеченості цією складовою аграрного потенціалу ведення виробничої діяльності у галузі у відповідних регіонах взагалі стає неможливим.

4. Здобувач не завжди достатньо обґрунтовує власні узагальнення. Так, на с. 119 він зазначає, що «для забезпечення повної технологічної потреби виробників аграрного сектору області необхідно збільшити парк тракторів, зернозбиральних комбайнів та інших сільгоспмашин від 20 до 30 %».

Переконливих доказів цих тверджень підкріплених конкретними економічними розрахунками здобувач не наводить і тому вони виглядають дещо надуманими.

На с. 43 здобувач стверджує «якщо вкладення держави в аграрний сектор, науку та сільськогосподарське машинобудування незначні, то можна очікувати інноваційного прориву в створенні техніки і розробці технологій, в підвищенні ефективності агропромислового виробництва і доведення його до середньоевропейського рівня». Не зрозуміло, якими аргументами при цьому керується здобувач, адже тенденції розвитку вітчизняної економіки та передовий досвід економічно розвинених країн Заходу свідчить, що саме держава відіграє вирішальну роль у формуванні інституціонального середовища, кредитно-фінансового, податкового та інших механізмів забезпечення інноваційної моделі розвитку як економіки у цілому, так і окремих галузей.

На с. 143-144 автор наводить конкретні очікувані результати від діяльності агробізнес-інкубатора центру агрокомпетенцій аграрного сектору регіону. З тексту дисертації не зрозуміло, результатами яких досліджень (розрахунків) є ці показники. При обґрунтуванні доцільності створення центру агрокомпетенцій у регіоні на с. 138-145 доцільно було б опрацювати його організаційну структуру та структуру управління, рекомендації щодо формування штату спеціалістів, джерел фінансування, системи розрахунків з замовниками, особливостей оподаткування та інші аспекти, що повинні забезпечувати його ефективну діяльність. Адже без цих складових рекомендації здобувача є недостатньо завершеними.

5. На с. 156-161 здобувач опрацьовує модель зрілості технології блокчейну в аграрному секторі регіону з використанням методу експертних оцінок. Проте є не зрозумілою методологія відповідних досліджень, а саме: на основі яких критеріїв обиралися 15 експертів і що засвідчує рівень їх фахової компетенції? За яким принципом (представники яких ланок системи МТЗ аграрного сектора і чому саме вони) формувалася вибірка респондентів зі 130 осіб? Коли і яким колегіальним науковим зібранням затверджувалася відповідна анкета, зміст якої необхідно було б обов'язково навести у додатках.

6. Зміст підрозділу 3.3 зовсім не кореспондується з заявленою темою дисертації. Не зрозуміло, як створення мережі підприємств з переробки органічних відходів на біопаливо впливає на управління системою МТЗ аграрного сектора, який його не використовує у технологічних процесах рослинництва і тваринництва? Більш того, згадування про переробку органічної сировини на біопаливо жодного разу не зустрічається у завданнях, науковій новизні, висновках до розділу 3 і загальних висновках по дисертації.

7. Є помилки в окремих таблицях: 1.2 (с. 94), 1.5 (с. 68), 2.6 (с. 111), 3.11 (с. 202), та ін.

8. У дисертації зустрічаються орфографічні і стилістичні помилки та не зовсім вдалі фразеологічні обороти.

Однак, наявність зазначених недоліків не впливає на загальне позитивне враження від ознайомлення з дисертацією О.П. Білоконя та не зменшує цінність отриманих ним наукових результатів.

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради,

«Проти» - 0 членів ради,

«Утримались» - 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Білоконю Олександрю Павловичу ступінь доктора філософії з галузі знань 07 Управління та адміністрування за спеціальністю 073 «Менеджмент» на підставі публічного захисту дисертації на тему: «Управління матеріально-технічним забезпеченням в аграрному секторі», що відбулася 21 грудня 2023 року.

**Голова разової
спеціалізованої вченої ради,
доктор економічних наук, доцент**

Ольга КРАВЧЕНКО